

SHVETSARIYA SOLIQ TIZIMI VA UNING XUSUSIYATLARI

Normuhammadov Diyorbek

SamISI XIM-123 guruh talabasi

Turayev Alijon SamISI

“ Investitsiya va innovatsiyalar”

kafedrasi katta o`qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shvetsariya mamlakatida amal qilayotgan soliq tizimi va unga oid bo`lgan turli ko`rsatkichlar hamda qachon vujudga kelgani, qanday stavkalarda vujudga kelgani haqida ma`lumotlar keltirilgan.

***Kalit so`zlar:*** Soliq tizimi, soliqlar, ijtimoiy soliq, daromad solig`i, qo`shilgan qiymat solig`i(QQS)

Аннотация: В данной статье представлена информация о действующей в Швейцарии налоговой системе и различных связанных с ней показателях, когда она была введена и по каким ставкам.

Ключевые слова : Налоговая система, налоги, социальный налог, налог на прибыль, налог на добавленную стоимость (НДС)

Annotation: This article provides information about the tax system in force in Switzerland and various indicators related to it, as well as information about when it was established and at what rates it was established.

Keywords: Tax system, taxes, social tax, income tax, value added tax (VAT)

Kirish.

Shveysariya soliq tizimi asta-sekin shakllana boshlagan Konstitutsiya qabul qilingunga qadar kantonlar (shtatlar) asosiy daromadlarmi bojlardan olganlar. 1848 yili bojxona bojarini yig'ishni konfederatsiya ixtiyoriga berdilar. Lekin kantonlar daromad va mol-mulk solig`ini to`plash huquqini o`zlarida qoldirdilar.

Adabiyotlar tahlili.

Soliqlar kichik korporatsiyalar faoliyatida muhim rol o`ynaydi. Shuning uchun hukumat doimiy ravishda soliq tizimini takomillashtirish ustida ish olib boradi.

Bu esa o'z navbatida butun dunyodaqattiq raqobat sharoitida mamlakatda savdo-sotiq faoliyatini olib borishga hammada qiziqtirish uyg'otadi. Har bir pog'ona bo'yicha soliqlar taqsimlangan. Konfederatsiyaga kelib tushadigan soliq va yig'imlar:

I. Daromad va mulkdan olinadigan to'lovlar.

- 1) Daromad solig'i
- 2) Foyda va kapitalga solinadigan soliq
- 3) Manbadan olinadigan soliqlar
- 4) Gerb yig'imi
- 5) Harbiy xizmatni o'tmagan shaxslarga solinadigan soliq

II. Iste'mol va egalikdan olinadigan soliqlar

- 1) Qo'shilgan qiymat solig'i
- 2) Tamaki mahsulotlarga solinadigan soliq
- 3) Pivoga solinadigan soliq
- 4) Distirlangan spirtga solinadigan soliq
- 5) Bojxona boji (import, eksport va qo'shimcha)

Kantonlar to'playdigan tushumlar:

I. Daromad va mulkdan olinadigan to'lovlar

- 1) Daromad solig'i va toza aktivlarga solinadigan soliq
- 2) Jon boshidan olinadigan soliq
- 3) Foyda va kapitalga solinadigan soliq
- 4) Meros va xadyadan olinadigan soliq
- 5) Kapitalni o'sishiga solinadigan soliq
- 6) Ko'chmas mulkka solinadigan soliq
- 7) Ko'chmas mulkni o'tkazib berish uchun solinadigan soliq
- 8) Savdoga solinadigan soliq XX asrni oxirgi o'n yilligida soliq daromadlari

uchta pog'ona o'rtasida quyidagi tartibda taqsimlangan:

konfederatsiya 40%, kantonlar 34% va munitsipalitetlar 26%. Shveytsariya konstitutsiyasiga binoan, soliqlar asosiy qonun (konstitutsiya)ga qat'iyon muvofiq ravishda undiriladi. Hokimiyatni har bir darajasi konstitutsiyada ko'rsatilgan soliqlarnigina yig'adi, konstitutsiyaning qoidalariga ko'ra, uchta organning birortasi

ham boshqasiga halaqit bermaydi, soliq to'lovchilar zimmasidagi yuk esa soliqqa tortishning iqtisodiy chegarasidan o'tmaydi.

Konfederatsiya soliqlari

Konfederatsiya soliqlari mamlakat daromadining 2/5 qismini tashkil qilib qator to'g'ri va egri soliqlar hamda yig'imlardan iborat bo'ladi. Konfederatsiya soliq daromadlarining tarkibi 1990 yillarning ikkinchi yarmida quyidagicha ko'rinishda edi:

- QQS - 29,1%,
- to'g'ri soliqlar - 23,6%,
- -bojxona bojlari - 14,9%,
- hisob-kitob solig'i - 10,1%,
- davlat yig'imlari - 4,5%,
- boshqa soliqlar - 5,5% ,
- soliqdan tashqari yig'imlar - 12,3% ni tashkil qilgan.

Daromad solig'i federal to'g'ri soliqlardan biri bo'lib jismoniy shaxslardan olinadi. Soliqqa rezidentlar yoki Shveytsariya foyda keltiradigan faoliyat bilan shug'ullanuvchi vaqtincha rezidentlarni daromadlari tortiladi (chegaralanmagan soliq javobgarligi). Chegaralangan soliq javobgarligi Shveytsariya maxsus iqtisodiy munosabatlarga ega bo'lgan norezidentlarga qo'llanadi. Bu holatda soliq Shveytsariyadagi manbalardan olingan maxsus daromadlar turlaridan olinadi. Soliq ikki yillik davrga aniqlanadi va har yili kantonlar tomonidan konfederatsiya uchun yig'iladi. Federal soliq solish ob'ekti bo'lib, quyidagi daromadlar hisoblanadi:

- maishiy xizmat ko'rsatuvchi qaram va qaram bo'lmagan firmalar
- badal (tovon)lik (annuitetlar*, nafaqalar)
- qo'shimcha (uzoq yillik xizmati uchun qo'shimcha to'lov, kichik hajmdagi mukofotlar) to'lovlar.
- kapitalni o'sishi, mulkni hajmini ko'payishi, mulk huquqini oshishi, ular korxonada amalga oshirilgan hollarda.
- lotoreya sovrinlari va boshqalar. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining stavkasi progressiv hisoblanadi.

Eng ijobiy (ma'qul) stavka oilaviy juftliklarga qo'llanadi. Ularga «ikki baravar oshirilgan shedula» tizimi qo'llanadi. Bu tizimda erini daromadi xotinini daromadi bilan qo'shib hisoblanadi. Soliqning eng yuqori stavkasi 11.5% dan iborat Soliqni Shveytsariyada ro'yhatga olingan ofisi yoki harakatdagi boshqaruv organi mavjud bo'lgan huquqiy shaxslar to'laydi. Soliqni solishda ikki turdagi huquqiy shaxslar ajratiladi: korporatsiyalar (qo'shma korxonalar, chegaralangan javobgarlik korxonalar) va korporativ shirkatlar; assotsiatsiyalar va tuzilmalar, hamda davlat muassasalari va cherkov tashkilotlari. Korporatsiya va kooperativlar foydaga va kapitalga solinadigan soliqlarga tortiladi. Federal foydaga solinadigan soliq progressiv soliq hisoblanadi. Soliqni uch pog'onalik daromadlar shkalasi bo'yicha undiriladi. Shunga binoan soliq og'irligi soliq solinadigan foydani sof aktivlar bilan bir-birini munosabatiga qarab ortib boradi. Bazaviy soliq 3,63% stavka bilan olinadi. Soliq solinadigan foydani 4% i ortiq daromad keltiradigan qismidan, yana qo'shimcha 3,63% hajmda soliq olinadi. Qo'shimcha 8% dan ortiq daromad beradigan qismidan 4,84% hajmda ikkinchi qo'shimcha soliq olinadi. Eng yuqori soliq stavkasi foydalar yig'indisidan 9,8% dan ortib ketmasligi kerak. Kapitalga solinadigan soliq proporsional hisoblanadi. Soliq olingan kapitaldan va balansda ko'rsatilgan zahiralardan olinadi. Hozirgi davrda soliq solinadigan kapitaldan 0,08% stavka bilan soliq olinadi.

Qo'shilgan qiymat solig'i

Qo'shilgan qiymat solig'i Shveytsariyada aylanmadan olinadigan soliq o'rniga 1995 yili 1 yanvarda kiritilgan. Bu soliqni tadbiq qilishda birinchi navbatda asos qilib Yevropa davlatlari Yevropa ittifoqi a'zolari qabul qilgan degan fikr hisobga olindi. **QQS** - bu umumiy foydalanish va ist'emol solig'i hisoblanadi. Soliq ishlab chiqarishni hamma sohalarida, taqsimotda, tovarlarni import qilishda, vatanni xizmat sohasi va chet eldan 10000 shv.fr. yuqori summaga olingan xizmatlar olinadi. Soliq foyda olish uchun qaratilgan mustaqil yoki tijorat faoliyatidan va u bilan bog'liq bo'lgan mahsulot yuborish va xususiy ichki ist'emoldan olinadi. Oxirgisini hajmi bir yilga 75000 shv.fr. dan yuqori bo'lishi kerak. Ichki stavka va xizmatlar bo'yicha

soliqni hisoblashda asos qilib yalpi to'lov olinadi. Qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha uch turdagi stavkalar qo'llanadi:

- standart -6,5% li,
- maxsus -3% li, mehmonxona sohasida(yotish va pansion),
- pasaytirilgan -2% li.

Oxirgisi oziq-ovqat, ichimlik (spirtli ichimliklardan tashqari) va mehmonxona, umumiy ovqatlanish sohasida xizmat ko'rsatish, yirik shoxli mol, parranda, baliq, o'simlik va gullarni urug'i, don, yem va o'g'it, tibbiyot mahsulotlari, gazeta va jurnal, kitoblar va boshqa matbuot mahsulotlari, radio va televideniya xizmatlari (tijorat faoliyatiga standart stavka) uchun qo'llanadi. Qo'shilgan qiymat solig'idan olinadigan daromad Shveytsariya byudjetini qariyb 1/3 qismini tashkil qilishiga qaramay, boshqa ayrim mamlakatlarga nisbatan sezilarli past stavkalar qo'llaniladi va nisbiy kengroq yengilliklar beriladi.

Kanton va munitsipal soliqlari

Soliq solishni huquqiy asosi bo'lib, 26 ta kantonni soliq qonunlari va har-xil munitsipal qoidalari hisoblanadi. Lekin kantonlarda oxirgi yillarda soliq solish uyg'unlashtirilmoqda. Qonunga binoan, 2001 yilni boshiga o'zlarini soliq qonunlarini bir tartibga keltirib, ularni darajasini tenglashtirish vazifasini olganlar. Konfederatsiya huquqiga tegishli bo'lmagan har qanday soliqni kantonlar amaliyotga kiritish huquqiga ega. Munitsipalitetlar faqat kantonlar ruxsat bergan soliqlarnigina kiritish huquqiga egadirlar (fiskal huquqiy vakolat). Hamma kanton va munitsipalitetlarda (Basel-City dan tashqari) korporatsiya va qo'shma korxonalar sof foydaga solinadigan soliq va kapital (nominal kapital yoki aktsioner kapital) va rezerv fondlardan qo'shimcha soliq to'laydilar. Ko'pchilik kantonlarda boshqa huquqiy shaxslar assotsiatsiya, tuzilmalar, davlat institutlari va cherkov tashkilotlari o'zlarining sof foydaga solinadigan va kapitaldan olinadigan soliqlarini korporatsiyalar kabi to'laydilar.

Meros va hadyadan olinadigan soliq. Meros va hadyadan olinadigan soliqning asosiy xususiyati shundan iboratki, bu soliqni asosan kantonlarda undiriladi. Lekin ayrim kantonlarda munitsipalitetlar ham bu soliqni yig'ish huquqiga egadirlar. Bu

soliq deyarli hamma kantonlarda mavjud. Bundan mustasno, Lyutsem kantonidir. Bu yerda hadyadan tashqari soliq olinmaydi. Shvis kantonida esa soliq merosdan ham hadyadan ham olinmaydi. Ayrim kantonlarda mulkni avlodlarga (qisman uzoq avlodlarga) o'tkazish, hamda mulk (rafiqasi o'lganda) bir rafiqadan ikkinchi raflqaga o'tganda mulkni o'tishi soliqqa tortilmaydi.

Xulosa.

Shvetsariya soliq tizimi juda katta tarix va rivojlanish madaniyatiga ega bo'lib, buni o'rganish orqali XX asrning birinchi yarmidan boshlab hozirgi kunga qadar qanday sezilarli o'zgarishlar hamda o'rnak olishga arzigulik islohotlar amalga oshirilganini guvohi bo'lishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. **"Swiss Taxation: A Comprehensive Guide to Swiss Taxation"** (by Michael J. Hess)
2. **"Swiss Finance: Capital Markets, Banking, and Financial Services"** (by Uwe W. Fritsche)
- 3.
4. **"Taxation in Switzerland: A Comparative Study of Direct and Indirect Taxes"** (by Michael H. Visser)
5. **"Swiss Corporate Tax System and its Impact on International Businesses"** (by Andreas K. Berger)
6. **KPMG - Switzerland Tax Guide**
(<https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/01/switzerland-tax-guide.html>)